

- Ів. Фр., Отв.л. – Франко І. Отвергній лист до гал. української молодіжі / Ів. Франко // ЛНВ. – 1905. – Річник VIII. – Том XXX. – Книжка IV. – С.11-19.
- Ів. Фр., П. і б. – Франко І. Принципи і безпринципність / Ів. Франко // ЛНВ. – 1903. – Річник VI. – Том XXI. – Книжка III. – С.114-119.
- Ів. Фр., Сакц. – Франко І. Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм. Уваги над пастирським посланням митроп. А. Шептицького “О квестії соціальній” / Іван Франко // ЛНВ. – 1904. – Річник VII. – Том XXVIII. – Книжка X. – С.1-23.
- Ів. Фр., Сух.п. – Франко І. Сухий пень / Ів. Франко // ЛНВ. – 1905. – Річник VIII. – Том XXIX. – Книжка II. – С.85-88.

УДК 316.31+317.46

ЧОТИРИ ВЛАСТИВОСТІ ІНМУТАЦІЇ ЯК СИСТЕМИ

Олександр Холод
(Київ, Україна)

Автор пропонує оригінальну концепцію інмутації суспільства як доведення об'єктивної необхідності пошуку й ідентифікації методів та одиниць аналізу соціальних комунікацій. Доведення здійснює через чотири властивості інмутації як системи.

Ключові слова: інмутація, соціальні комунікації, властивості, система.

Автор предлагает оригинальную концепцию инмутации общества как доказательство объективной необходимости поиска и идентификации методов и единиц анализа социальных коммуникаций. Доказательство осуществляется через четыре свойства инмутации как системы.

Ключевые слова: инмутация, социальные коммуникации, свойства, система.

An author offers original conception of imputation society as leading to objective necessity of search and authentication of methods and units of analysis of social communications. Leading to carries out through four properties of imputation as systems.

Key words: imputation, social communications, properties, system.

Постановка проблеми. Ми вважаємо, що нинішній стан дослідження мовленнєвих витворів не має можливості спиратися тільки на психолінгвістичні або соціолінгвістичні одиниці.

Жодна з одиниць лінгвістики (звук, склад, морфема, слово словоєслучення, фразеологізм, синтagma, речення, абзац, період, текст, стиль тексту) не задовольняє аналіз із позицій соціальних комунікацій. Ані процес як одиниця аналізу психолінгвістики, ані співвіднесеність мовлення із соціальним статусом носія мови як одиниця соціолінгвістики також не відповідають запитам дослідника. Залишається здійснювати пошук нових одиниць аналізу, які ще не мають авторитету й не визнані в науці. Можливо, мова повинна йти про не оригінальні надумані одиниці аналізу соціальних комунікацій, а, навпроти, про вже існуючі, валідні й сталі одиниці.

Актуальність дослідження полягає в такому:

- 1) необхідно осягнути весь можливий діапазон дослідницької бази соціальних комунікацій;
- 2) визначити провідні методи досліджень соціальних комунікацій;
- 3) ідентифікувати основні одиниці аналізу процесів і явищ в соціальних комунікаціях;
- 4) детально описати методологічну базу соціальних комунікацій і тим самим спрямувати наукові розвідки молодих дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прямо або побіжно проблема ідентифікації одиниць аналізу в новій для України галузі “Соціальні комунікації” постає під час наукових зібрань останнього року: перша міжнародна конференція “Соціальні комунікації сучасного світу”, 15-16 лютого 2009 року, м. Запоріжжя; міжнародна наукова конференція “Журналістика 2009: освітні та наукові проблеми у галузі соціальних комунікацій”, 9-10 квітня 2009 року, м. Київ; “Соціальні комунікації в Україні та за її межами: глобальне та національне”, 29 жовтня 2009 року, м. Дніпропетровськ. На пленарних засіданнях та в кулуарах активно обговорюють методологічні питання пошуку одиниць аналізу професори В.Д. Демченко, Н.В. Зелінська, В.Ф. Іванов, В.О. Ільганаєва, З.В. Партико, В.В. Різун, Н.М. Сидоренко, О.М. Холод, Ю.Е. Фінклер. Останніми двома-трьома роками в Україні побачили світ знаменні книжки – монографії, підручники й навчальні посібники: О.М. Холод “Соціальні комунікації: соціо- і психолінгвістичний аналіз” (2008 р.); В.В. Різун “Теорія масової комунікації” (2008 р.); З.В. Партико “Масова комунікація і інформація” (2008 р.); С.М. Квіт “Масова комунікація” (2008 р.); О.Ф. Коновець “Масова комунікація: теорії, моделі, технології” (2009 р.); В.Ф. Іванов “Аспекти масової комунікації”, у 3-х частинах (2009); В.О. Ільганаєва “Соціальні комунікації: словник” (2009 р.).

Дослідженню методології та пошуку одиниць аналізу соціальних комунікацій присвячуються колективні монографії: “Масмедійна інмутація суспільства”; “Соціальні комунікації та інмутація культури” (обидві колективні монографії видано за редакцією професора О.М. Холода) у 2009 році.

Готується до друку колективна монографія “Актуальні питання методології досліджень та історії та теорії соціальних комунікацій” (за редакцією професора В.В. Різуна), а також чекає на друк монографія “Психолінгвістика соціальних комунікацій у політичному дискурсі” двох авторів – Н.В. Кондратенко та О.М. Холода.

Методологічні пошуки в соціальних комунікаціях здійснюються нами останні чотири роки, про що свідчить низка попередніх досліджень [2; 4].

На фоні згаданих методологічних досліджень ми запропонували власну теоретичну концепцію, яку назвали “інмутація суспільства”. Спираючись на неї, ми вважаємо, що все в світі підлягає людському впливу. Один із видів такого впливу – маніпуляція, або дії, які змінюють життя й поведінку суспільства. Ми пропонуємо вирізняти два типи маніпуляцій: мутацію (нейтральні – тимчасові позитивні зміни, які здійснюють вагомий вплив і формують конструктивну поведінку людей) та інмутацію (негативні зміни поведінки людей, що ведуть до деструктивних дій).

Спираючись на згадану концепцію інмутації суспільства, ми дійшли висновку про об'єктивну необхідність пошуку системних методологічних ознак і властивостей інмутації як системи артефактів (штучних чинників) суспільства.

Мета статті полягає в пошуку доведень положення про те, що інмутація як система артефактів характеризується чотирма властивостями: організації, зв'язності, цілісності і членованості [1].

Виклад основного матеріалу. За визначенням системи як сукупності сильно пов'язаних об'єктів, які мають властивості, ми повинні довести положення про те, що інмутація як система артефактів також характеризується згаданими чотирма властивостями.

Організація – це властивість інмутації як системи.

Якщо інмутацію називаємо формуванням негативних установок особистості й суспільства, їхніх аксіологічних систем і моделей поведінки засобами соціальних каналів, змушені визнати, що організація – це процес упорядкування й приведення до взаємозалежності та взаємопідлегlosti об'єктів аналізу. Наприклад, нав'язування людині негативних моделей поведінки під час виборів здійснюється через повторюваність та однообразність формулювань або стереотипів, які фіксуються у побуті виборця потужним потоком, пучком цілеспрямованої інформації. Згаданий потік організовується заздалегідь. Його примітивність та однообразність стає запорукою ефективності вконструювання, “вживлення”, прищеплення потрібних стереотипів сприйняття та моделей поведінки. Отже, організація як властивість системи притаманна й інмутації суспільства.

Наступна властивість системи – зв'язність. Вона фіксується на рівні тієї ж взаємозалежності елементів інмутації, яка декларується під час організації. Оскільки сама організація неможлива без зв'язності, не варто й доводити те, що остання є властивістю інмутації. Наприклад, технологічний процес рекламиування цигарок пов'язаний як з їхнім виробництвом, так і з їхньою реалізацією. Ані виробництво цигарок, ані рекламиування, ані їхня реалізація не несуть у собі прямої загрози здоров'ю людини. Згадані три етапи шляху цигарок до споживача щільно пов'язані між собою. Така зв'язність є ілюстрацією організації, а разом дві властивості характеризують систему. На “виході” шляху цигарок до споживача маємо негативний результат: паління скороочує життя споживача, впливає на тих, хто не палить і веде до погіршення генної інформації людини. Маємо ілюстрацію інмутаційного процесу. Отже, разом із тим ілюструємо властивості системи (організації і зв'язності) якою виступає інмутація.

Така властивість системи, як цілісність також потребує пояснення й доказу щодо можливості віднесення її до властивостей інмутації суспільства.

Під цілісністю ми розуміємо здатність системи протистояти руйнівним процесам, не піддаватися знищенню через корозію окремих елементів. З іншого боку, цілісність варто розглядати з позиції спроби втручання ззовні. Якщо інмутація як система також має властивість цілісності, потрібно довести на прикладі.

Наприклад, сформована роками система подавання інформації через засоби масової комунікації (ЗМК) виховала у людини стійкий стереотип сприйняття такої інформації як правильної, істинної, такої, з якою важко спречатися. Уявимо, що міцний стереотип довіри до ЗМК із боку аудиторії піддається спробі руйнації. Припустімо, що в систему подавання інформації через ЗМК проникає інша модель – отримання інформації безпосередньо на вулиці від політичних лідерів, від інших ньюзмейкерів тощо. При наявності цілісності як властивості

системи остання буде чинити спротив. Таким же чином інмутаційна цілісність не “дозволить” стати регулярною модель прямого інформування аудиторії з боку, наприклад, політиків або інших ньюзмейкерів. Система інмутації здатна захищатися. Негативний вплив ЗМК у низці процесів інмутації суспільства не може бути скасовано відсутністю стереотипів, моделей, оскільки такі моделі та стереотипи укорінені як журналістами, так і тими, хто, можливо, несвідомо впроваджує та підтримує функціональність інмутаційних процесів та моделей поведінки аудиторії. Іронією ситуації тут є той факт, що провідники інмутаційної інформації не усвідомлюють, що вони й є виконавцями інмутації. Саме вони міцно підтримують і захищають внутрішніми правилами, етичними кодексами та законами, директивами та наказами цілісність системи інмутації суспільства.

Членованість як властивість системи також притаманна й інмутації. Оскільки членованість розуміється нами як здатність системи бути розчленованою, розділеною, розгалуженою для аналізу, оскільки система, якою ми вважаємо інмутацію, має властивість розгалужуватися, членуватися для виконання окремих ситуативних функцій, оскільки інмутація здатна розподілятися на елементи задля власного збереження, вважатимемо членованість властивістю інмутації суспільства.

Доведемо на прикладах.

Ми завжди сприймаємо будь-яку ситуацію цілісно, без вичленовування в ній окремих елементів, складників, структурних частин. Але достатньо, наприклад, після аварії на дорозі звернутися до очевидців, і вони без додаткового напруження зможуть виокремити деталі, які їм кинулися в очі: колір автомобіля, яким було скочно наїзд на небіжчика, чоловік за кермом був чи жінка, на якому місці саме було скочно наїзд, у який бік поїхав автомобіль, що наїхав на небіжчика та інше. Значить про цілісну картину ситуації наїзду, попри афективний стан очевидців, ми можемо все ж таки дізнатися в деталях. Свого часу нинішній професор О.І. Горошко досліджувала покази-реакції очевидців дорожньо-транспортних пригод. Саме О.І. Горошко встановила, що не зважаючи на аспект свідки аварії можуть деталізувати ситуацію злочину. Такий приклад яскраво доводить нашу думку про членованість як властивість системи інмутації суспільства.

Інший приклад: утворення політичного іміджу відбувається завдяки продуманому поетапному інформуванню суспільства через ЗМІ про те, що у кандидата є певні приемні якості, властивості, звички та принади, які обов’язково стануть у пригоді народові, якщо він обере претендента на поважну посаду в парламенті або в країні. Образ такого політика сприймається електоратом як цілісний, такий, що не потребує додаткового аналізу за одиницями. Є образ, є народ. Перший вдало продукується, другий – вдало сприймає. Під час виборів народ висловлюється шляхом голосування. У нашому прикладі кожний (і образ, і народ) є цілісним утворенням, яке набуває певної міті негативного забарвлення і перетворюється на продукт інмутації, тобто на продукт, що породжений трансформацією негативних установок у суспільстві, аксіологічних систем і моделей поведінки через можливі соціальні канали і соціальну практику. Образ є цілісне утворення іміджмейкерів, народ є цілісним соціально-історичним утворенням. Кожне зі згаданих утворень розчленовується на складники.

Відповідно, образ розчленовується на:

- 1) потрібну народові ідею, яку втілює претендент;
- 2) візуальні складники образу (зовнішній вигляд);

3) слухові складники образу (звукові смислові утворення, що розповсюджують інформацію про претендента);

4) тактильні (дотикові складники образу на штальт сувеніри від політика, автографи претендента на головну посаду в державі, рукописання, торкання до тіла, речей політика тощо).

Такою ж мірою розчленовується поняття “народ”. Ми можемо виокремити в цілісному понятті такі складники:

- 1) індивід як представник народу;
- 2) сім’я як ланка народу;
- 3) колектив як ланка матриці під назвою “народ”, “суспільство”;
- 4) спільнота як зібрання індивідів, об’єднаних певною ідеєю на тпевний час;

5) прошарок народу, суспільства як устаткований тимчасовий елемент народу з позиції його здатності отримувати пристойну зарплату за дії, що виконуються престижним фахом, набутим у молодості; наявність престижу виконуваного роду діяльності.

Перелік елементів-складників цілісних понять і явищ “образ” та “народ” дозволяють констатувати правильність нашого твердження про те, що членованість як властивість системи також притаманна й інмутації.

Отже, ми довели наявність у інмутації суспільства чотирьох властивостей як системи артефактів: організація, зв’язність, цілісність і членованість.

Доведення того, що інмутація суспільства є системою артефактів, слугує й твердження про наявність у неї властивостей, що пов’язані з цілями і функціями.

За цим критерієм прийнято виокремлювати такі властивості:

- 1) синергічність – односпрямованість (або цілеспрямованість) дій компонентів, що підсилює ефективність функціонування системи;
- 2) пріоритет інтересів системи ширшого (глобального) рівня перед інтересами її компонентів;
- 3) емерджентність – цілі (функції) компонентів системи не завжди збігаються з цілями (функціями) системи;
- 4) мультиплікативність – і позитивні, і негативні ефекти функціонування компонентів у системі володіють властивістю множення, а не складання.

За згаданим слід виокремлювати властивість інмутації як системи артефактів, яку називаємо “синергічність”, або односпрямованість (цилеспрямованість) дій компонентів, що підсилює ефективність функціонування системи. Доведенням синергічності є такі два приклади.

Доведемо прикладом. Повідомлення в ЗМІ про вірус так званого каліфорнійського грипу, що розповсюдився в Україні в жовтні-листопаді 2009 року, спричинив глобальну паніку серед населення країни. Цілеспрямованість такої паніки фахівці з соціальних комунікацій вбачають у діях політиків, оскільки саме на згаданий період припадає початок виборчої кампанії “Президент–2010”. Інмутаційний інструмент “Нагнітання небезпеки, пов’язаної з розповсюдженням в Україні вірусу H1A1” слід визнати артефактом. Останній цілеспрямовано було введено, вконструйовано у свідомість аудиторії ЗМІ прем’єр-міністра України Ю. Тимошенко, а також на той час опозиціонером В. Януковичем. Цілеспрямованість, або односпрямованість як властивість інмутації ми вбачаємо в тому, що будь-яка небезпека національного масштабу потребує “героя”, лідера, який візьме на себе відповідальність за чіткі й сплановані

конструктивні дії, що можуть вивести країну з кризи. У період пандемії каліфорнійського грипу в Україні яскраво фіксувалася реальність і функціональність властивості “синергічність”.

Наступною властивістю інmutації як системи артефактів вважаємо пріоритет інтересів системи ширшого (глобального) рівня перед інтересами її компонентів.

Пріоритет інтересів системи глобального рівня перед інтересами компонентів згаданої системи фіксується більше не як демократична пропозиція вищої ланки до нижчої, а як директивне спрямування. Будь-яка глобальна система, що складається з локальних систем, залишається такою саме тому, що спрямовує, координує і керує нижчий рівень. Інmutація є локальною системою в межах глобальної системи маніпуляції. Мутація знаходиться у такій само залежності від маніпуляції. Отже, і мутація, і інmutація як дві локальні системи підлягають маніпуляції. Все, що відбувається в площині або мутації, або інmutації визначено заздалегідь маніпуляцією і не може входити в конфлікт з останньою. Якщо ж конфлікт відбувається маніпуляція як глобальна система автономно прагне позбавитися “зіпсованого” елемента в межах локальної системи (мутації або інmutації). Може відбутися й так, що наслідки конфлікту в одній із локальних систем потягнуть за собою зміни, деформації в сусідній локальній системі. У такому разі виникає низка локально-системних конфліктів. Сумарна сила наслідків таких конфліктів, що супроводжуються бездією з боку глобальної системи може потягти за собою конфлікт глобальної системи (у нашому випадку – маніпуляції). У такому разі глобальний конфлікт системи маніпуляції зруйнує саму систему. Природно, локальні системи мутації і інmutації повинні зникнути. Але так не відбувається. Кожного разу після руйнування системи маніпуляції внаслідок глобального конфлікту виникає маніпуляція 1, яка породжує локальну систему мутація 1 та інmutація 1. Пізніше, коли локальні конфлікти в згаданих системах потягнуть руйнацію глобальної системи маніпуляції 1, виникає маніпуляція 2. Потім – маніпуляція 3, маніпуляція 4, маніпуляція N, тобто безкінечне число маніпуляцій. Чим викликані до життя нескінчені появі маніпуляції N (а отже, і мутації n, і інmutації n), ми тут не розглядаємо, але маємо надію у майбутньому повернутися до питання.

Під час аналізу системної властивості “Пріоритет інтересів системи ширшого (глобального) рівня перед інтересами її компонентів” слід зупинитися на деяких застереженнях, які не кидаються в очі, на перший погляд.

Насамперед, слід занотувати, що дрібні конфлікти (які не торкаються наріжніх устоїв системи) цементують саму систему. Протиріччя конфліктних сторін укріплюють єдність цілого, тобто системи. Коли вже кількість дрібних протиріч виходить за межі припустимого, можна говорити про зародок міжлокально-системного конфлікту.

Один міжлокально-системний конфлікт не може зруйнувати основи глобальної системи. Але є застереження друге: певна критична кількість міжлокально-системних конфліктів здатна розхитати глобальну систему. У такому випадку слід говорити про глобальний конфлікт.

Яскравим підтвердженням наших розмислів є наступний приклад-ілюстрація.

Народ і влада. Народ вважатимемо глобальною системою, відповідно владу – локальною системою. Оскільки влада має багато “облич” (далі – без лапок), вважатимемо кожне з облич локальною системою.

Наприклад, локальною системою влади можна вважати владу начальника на виробництві (бригадира, або Б). Його підлеглі – робітники бригади, або елементи локальної системи РБ (робітники бригади). Над бригадиром першої бригади (далі Б-1) є начальник цеху 1 (далі НЦ-1). У цеху працює 5 бригад, відповідно маємо Б-1, Б-2, Б-3, Б-4 та Б-5. У свою чергу начальник цеху 1, або НЦ-1, входить до структури другого рівню – директорат. Якщо цехів на виробництві 10 будемо мати й відповідно стільки ж начальників НЦ, тобто від НЦ-1 до НЦ-10. Отже, маємо в прикладі робітників бригади – перший рівень (І), що утворює бригаду. Другий рівень (ІІ) – цеховий, що утворений бригадирями, і третій рівень (ІІІ) – директорат, який утворюють начальники цехів.

Розпорядження або наказ директора (влади) виробництва є директива глобальної системи, яку не можна порушувати, бо система буде прагнути позбавитися порушника. З іншого боку, коли захворює один з працівників бригади, інші працівники виконують роботу за відсутнього. Директива влади зберігає локальні системи.

Так може бути до певної міри. Якщо з десяти робітників бригади (10-РБ) одночасно захворіють п'ятеро (-5-РБ) ми будемо мати конфлікт в локальній системі, або локальний конфлікт (ЛК). Але не забудемо, що в цеху 1 – локальній системі (ЛС-1) щодо підприємства працюють ще дев'ять бригад (9-Б). Працівники згаданих дев'яти бригад можуть бути перерозподілені начальником цеху на ділянки, роботу на яких виконували захворілі працівники. Конфлікт у такому випадку буде локалізовано на другому рівні. Такий конфлікт ми назовемо конфліктом другого рівня.

Інша справа, коли на третьому рівні з робочого стану вибувають і бригади, і начальники цехів. Це породжує одночасні локальні конфлікти на всіх рівнях (КЛС-1 + КЛС-2 + ... + КЛС-n), що можемо вважати перетинанням критичної маси, або межі, за якою тягнеться системний конфлікт (СК). Такий системний конфлікт будемо називати збій глобальної системи (ЗГС). Відобразимо наші розуміння формулою.

Локальний конфлікт (ЛК) у цеху 1 (ЛКЦ-1):

$$\text{ЛКЦ-1} = (-5-\text{РБ}) \quad (1)$$

Локальні конфлікти (ЛКти) в п'яти цехах із десяти (Ц-10) ведуть до глобального конфлікту (ГК):

$$\begin{aligned} \text{ГК} &= (\text{ЛКтиЦ-1} + \text{ЛКтиЦ-2} + \text{ЛКтиЦ-3} + \text{ЛКтиЦ-4} + \text{ЛКтиЦ-5}), \\ &\text{або} \end{aligned}$$

$$\text{ГК} = (\text{Ц-10} - -5-\text{Ц}) \quad (2)$$

Позбутися локальних конфліктів можемо через підпорядкування генеральній директиві всіх локальних систем. У свою чергу, локальні розпорядження не можуть позбавити конфлікти в глобальній системі. Отже, системна властивість “Пріоритет інтересів системи ширшого (глобального) рівня перед інтересами її компонентів” наочно ілюстрований.

Тепер ми можемо звернутися до ілюстрації інmutаційних процесів. Замість хвороби робітників бригад як об'єктивного чинника слід уявити чинник артефакту. Таким може бути штучне зниження зарплати (-ЗП) одному робітнику (А) бригади 1 (Б-1) на фоні утримання середньої зарплати дев'яти іншими (Б, В, Г, Д, Е, Є, Ж, З, І). Настрій першого робітника А не відповідає настрою дев'яти інших у бригаді. Виробничий процес від цього не страждає: продукція

продовжує випускатися. Коли ж штучно занижується зарплата (-ЗП), наприклад, п'яти робітникам (А, Б, В, Г, Д) бригади (Б-1), ми маємо конфлікт, збій виробничого процесу, або збій локальної системи 1 (ЗЛС-1), або – інтуація.

Формула такого збою локальної системи:

$$\text{ЗЛС-1} = (-\text{ЗПА} + -\text{ЗПБ} + -\text{ЗПВ} + -\text{ЗПГ} + -\text{ЗПД})$$

Уникнути збою локальної системи, інтуації можна через впровадження директив, які дозволяють повернути зарплату частині робітників бригад. Таке впровадження потягне позитивні зміни у виробничому колективі, що ми називаємо мутацією.

Відповідно, якщо робітникам десяти локальних системах (бригад, або 1-Б – 10-Б) знижать зарплату (-ЗП) кожному другому (-5РБ-ЗП), настрій виробничого колективу цеху 1 (-Ц-1) буде негативний, зміниться модель поведінки колективу і приведе до глобального конфлікту (ГК), або збою в глобальній системі (ЗГС). Такий ЗГС ми називаємо інтуацією (Ін), якій підлягають 50 % членів виробничого колективу.

Формула такого глобального збою-інтуації:

$$\text{ЗГС(Ін)} = (-5\text{РБ-ЗП} \times 10-\text{Б}) \times -\text{Ц-10}$$

Інтуація тягне зміни на негативне. Мутація – позитивні.

Якщо невдоволених буде 49% і їхнє невдоволення “гаситься” директивами легітимного керівництва – це буде називатися мутацією. Якщо невдоволених буде 51% і їхнє невдоволення не “гаситься” директивами легітимного керівництва виробничого підприємства, виробничий колектив силою обере нове керівництво і видасть власні директиви. У такому випадку ми називаємо розвиток подій інтуацією.

Аби уникнути інтуації глобальної системи необхідно врахувати такий триединий принцип:

- 1) допоки локальні конфлікти не перетинають критичну масу, мутація не веде до інтуації, і локальна система зберігається;
- 2) коли ж локальні конфлікти перетинають межу критичної маси, виникає інтуація, яка здатна зберегти локальну систему;
- 3) після легітимізації інтуація трансформується в мутацію і підтримує функції локальної системи.

За критерієм “Властивості, що пов’язані з цілями і функціями” третя властивість має назву “емерджентність” і тлумачиться як стан, при якому цілі (функції) компонентів системи не завжди збігаються з цілями (функціями) системи.

Оскільки ми вважаємо інтуацію не тільки системою артефактів, але й процесом формування негативних установок особистості й суспільства та їхніх аксіологічних систем і моделей (сценаріїв) поведінки через усі можливі соціальні канали, стверджуємо, що емерджентність також властива інтуації. Нагадаймо, що емерджентністю називають стан, при якому цілі (функції) компонентів системи не завжди збігаються з цілями (функціями) системи.

Свое твердження доводимо прикладом і коментарями до нього.

Військові будь-якої країни мають виконувати пряму безпосередню функцію захисту й охорони населення від нападників та ворогів держави. Знаємо, що напади ворогів ззовні не бувають постійними. Війни та військові дії тимчасові. Отже армія у мирний час зайнята підготовкою до можливих військових дій або війни. Уряд країни, знаючи, що армія знаходитьсь у постійній бойовій

готовності, все ж таки звертається до війська з проханням про допомогу. Такою допомогою населенню країни від армії може бути або збирання врожаю, або надання допомоги під час повені, лісових пожеж, забезпечення порядку під час інших видів стихійного лиха або вірусної епідемії тощо. У такому випадку армія використовується не за призначенням. Мета армії не збігається з метою уряду.

Ми знаємо, що армія – це один із соціальних інститутів суспільства. Значить знаємо також і про те, що у суспільства є глобальна мета – забезпечити нормальне життя людей. Забезпечення порядку серед населення під час, наприклад, ліквідації наслідків землетрусу в м. Спітак (Вірменія) у грудні 1988 року здійснювалося не тільки мирним населенням, але й силами армії. Глобальна мета армії, яка полягає в забезпеченні мирного населення порядком, була здійснена, але пряма мета армії (захист населення від агресії ворога) була порушена. У наведеному прикладі, за принципом емерджентності, показано, що функції компонентів системи (армії) не завжди збігаються з функціями, цілями системи (суспільства). Додамо тільки, що система (суспільство) має прямою функцією забезпечення нормального життя членів системи. Отже, така властивість інтуації як емерджентність під час землетрусу в Спітаку дійсно була зафіксована, що доводить наше твердження про інтуацію як систему артефактів.

Аналізуючи чотири властивості системи (синергічність; пріоритет інтересів системи глобального рівня перед інтересами її компонентів; емерджентність та мультиплікативність) за критерієм 1 – властивості, що пов’язані з цілями і функціями, під останнім розуміємо і позитивні, і негативні ефекти функціонування компонентів у системі володіють властивістю множення, а не складання. Стосовно предмету нашого обговорення, а саме – доведення тези про те, що інтуації як системі артефактів притаманна і згадана четверта властивість, ми далі тлумачимо мультиплікативність.

Властивість “іmplікативність” фіксується як здатність помножувати певну дію (як негативну, так і позитивну) елементів системи, а не сумувати її. Доведенням тези може слугувати такий приклад. Інтуація є змінням моделей поведінки людей на гірше. До того ж, інтуація – це система артефактів, або тих чинників, які утворені штучно. Будь-який вчинок людини є складником її поведінки. Сама ж поведінка пов’язана з діяльністю людини. А діяльність, як відомо, – це цілеспрямована дія. Визначення мети та її постановка є ознакою роботи мозку, психіки людини. Отже, все те, що мозок продукує, слід вважати штучним по відношенню до суто природних утворень. Можна тут заперечити: мозок є частиною тіла людини. Тіло – утворення природи, тобто не штучне, а природне. Але ми наведемо аргумент: мозок виконує мисленнєві операції тільки під впливом подразнень ззовні, що йдуть від суспільства. Останнє ми вважаємо штучним фактором, або артефактом.

Іmplікативність як властивість інтуації (системи артефактів) стосується саме штучних чинників у житті людини. Наприклад, система фаст-фуд (швидкого харчування) породила систему закладів, де фаст-фуд виробляється. Що самі продукти харчування в системі фаст-фуд, що система закладів, де виготовляють фаст-фуд є штучними утвореннями людства. Псування їжі фаст-фуд (негативні ефекти функціонування компонентів системи) тягне за собою псування здоров’я людей, які харчуються у згаданих закладах. Зіпсоване здоров’я відвідувачів

закладів фаст-фуд тягне за собою змінення самовідчуття і членів родин, і товаришів, і колег по роботі тих, хто вживає їху фаст-фуд. Страждають різni прошарки суспiльства: соцiальнi класи, соцiальнi групи, спiльноти тощо. Отже, сумарної дiї ми не спостерiгаємо, швидше – дiю множення.

Позитивнi ефекти не стосуються iнmutацiйних процесiв, тому ми не розглядаємо їхню реальнiсть.

Висновки. За першим критерiем властивостей системи “Властивостi, що пов’язанi з цiлями i функцiями” ми довели через чотири властивостi (синергiчнiсть; прiоритет iнтересiв системи глобального рiвня перед iнтересами її компонентiв; емерджентнiсть та мультиплiкативнiсть) тезу про те, що iнmutацiя є системою, що має чотири згаданi властивостi.

Перспективи подальших розвiдок ми вбачаємо в подальшiй деталiзацiї пошуку та iдентифiкацiї основних одиниць аналiзу та методологiї вивчення процесiв манiпуляцiї: мутацiї та iнmutацiї суспiльства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Системма [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Холод О.М. Інmutацiя у масmediа : монографiя / Олександр Михайлович Холод. – К. : Інститут журналiстики Київського нацiонального унiверситету іменi Тараса Шевченка, 2006. – 167 с.
3. Холод О.М. Соцiальнi комунiкацiї : соцiо- i психолiнгвiстичний аналiз : навч. посiб. / Олександр Михайлович Холод. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 272 с.
4. Холод О.М. Інmutацiя як система артефактiв сучасного суспiльства / О.М. Холод // Вiсник Київського мiжнародного унiверситету. Сер. : Соцiальнi комунiкацiї. Журналiстика. Медiакритика. Кiнотелемистецтво. – Вип. 8. – К. : КiМУ, 2009. – С. 265–278.

УДК 316.22

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФАКТОР РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Анна Шевченко
(*Кривий Рiг, Україна*)

У статтi йде мова про значення масової комунiкацiї у формуваннi соцiально-активної особистостi, а також про вплив засобiв масової iнформацiї на ресоциалiзацiю засуджених до позбавлення волi. Розглядається проблема зв’язку засуджених з реальним життiям через засоби масової iнформацiї.

Ключовi слова: соцiалiзацiя, масова комунiкацiя, засоби масової iнформацiї, ресоциалiзацiя, засудженi до позбавлення волi, пенiтенцiарний.

В статье речь идет о значении массовой коммуникации в формировании социально-активной личности, а также про влияние средств массовой информации на ресоциализацию осужденных к лишению свободы. Рассматривается проблема связи осужденных с реальной жизнью посредством средств массовой информации.